

PENTRU UN MUZEU AL NOCTURNULUI

dr. Adrian MAJURU

Unul dintre cele mai impresionante muzee este cu siguranță acela adăpostit de Institutul de Medicină Legală „prof. Dr. Mina Minovici”, înființat odată cu Morga Bucureștilor în anul 1892. Colecția muzeului a fost îmbogățită cu trecerea anilor, frații Mina și Nicolae Minovici aducându-și un aport esențial în catalogarea și expunerea ei într-un muzeu al nocturnului uman, al tenebrelor care străbat epocile istorice cu ușurința unui gând. Poate că animalele mitologice au existat în realitate iar personajele de basm, învăluite în fantasticul literar au respirat cândva aerul unei lumi aparent dispărute.

În anii interbelici cel puțin, muzeul Morgii bucureștene era clasat cel dintâi în Europa, atât prin varietatea, cât și prin bogăția depozitului. Era ca un panoptic din cele mai reprezentative, conținând tot ce este esențial și plastic în acest trist domeniu, în intimă colaborare cu el, deformările voluntare sau nu, în spirit mistic sau eroic, cum sunt, de pildă, castrările, complete și incomplete, ale acelei secte de origine rusească, pe care noi, bucureștenii, am denumit-o întotdeauna sub numele generic de „Muscali” și care au făcut, într-o vreme nu prea îndepărtată, gloria pieteii Teatrului Național, prin birjele lor de o strălucire cu lac mereu înprospătat și apărând, pentru întâia oară, cu ochii noștri uimiți de această inovație de aureolă boierească, cu roțile cauciucate.

Trăiește, pe acest întins pământ, atâția exaltați, care, de dragul unei lozinci, al unei femei, sau sub tăria unui jurământ sau chiar și de simplu capriciu, își crestează, pe diferite părți ale corpului, câte-un semn, câte-o insișnă: figuri, nume, cruci, flori, cuțite, stele,

litere, și un stoc abundent de fragmente de piele cu tatuaje din cele mai abracadabrante, pe-alocuri claie peste grămadă, atât e de înțesat maldărul, care stă vie mărturie de starea mentală a celor care au înțeles să-și aplice pe veci câte-un stigmat al cărui imbold rămâne o taină a lor proprie.

Mulaje de amprente de picioare se înfrățesc cu așa numitele „caractere profesionale”: genunchiul de dulgher, genunchiul și mâna de cizmar ... și tot aici se vedește fenomenul „polydactilie”: două mâini cu câte șase degete și, în aceeași categorie, picioare cu șase degete (ținute în borcane cu formol), având ca vecini direcți un picior de fetus mâncat de câine și un șir de urechi: ale banditului Gherasim, ale confratelui său întru ideologie, banditul Cocoș, precum și urechi deformate din cauza cerceilor. (Ar fi foarte educativ pentru mamele noastre să meargă să le vadă..., poate s-ar încita o propagandă salutară de desființare a obiceiului barbar de ciuruire a lobulelor bietelor copilite).

Își fac intrarea monstrozitățile: copii cu capul turtit, copii lipiți, copii fără buze, fără nas, femei cu sâni voluminoși, ca niște saci (hipertrofie mamară), femei cu barbă, fetița cu un corn de cinci centimetri în mijlocul capului; apoi mușcăături de șoareci pe cadavru, cari ar fi putut induce în eroare pe anchetatorul, leziuni produse de curentul electric (electrocutare) și, imediat, o tristă și lungă legiune de organe bolnave: ulcer la stomac, anevrisme aortice, rupturi spontane ale inimii, chist hidatic al ficatului, calcul renal, rinichi dublu în potcoavă, ulcer varicos al gambei, calcul al bășicii urinare, echimoze stomacale la un

nefritic, arteră pulmonară cu patru valvule, anevrism al aortei ruptă în trahee, vegetația cordului, otrăvire cu mercur (avort), aortită cronică, stomacuri deschise, ca să se vadă leziunile pricinuite de substanțe toxice, sau corosive (sodă caustică, acid azotic, acid sulfuric, acid clorhidric, sulfat de cupru, sublimat corosiv, acid oxalic), hemoragii cerebrale.

„Lăcomia strică omenia“: ne-o demonstrează pe deplin o colecție întregă de piese anatomice de la persoane care s-au asfixiat cu diferite materii alimentare: bucăți de carne, boabe de fasole, castraveți, boabe de orz ... epiloguri ce răpun mai ales pe alcoolicii cari nu înțeleg niciodată să-și înfrâne sportul ingurgitării fără stavilă. Și, ca să nu se dezmință eticheta nici în

secția aceasta, care ar părea străină de ea, câteva fotografii de crime celebre se întretes pe ici-colo, printre care amintesc pe cea din strada Modei, unde a fost sugrumată Maria Păsculescu. Dar de aici pășim adânc în miezul ce constituie substratul care a determinat crearea acestei dezolante arhive.

O expoziție de multilateralitate întristătoare, prin numărul instrumentelor de distrugere, te cufundă într-un abis fără fund: șnururi, lanțuri, cârpe, sârme, curele, frângerii, cordoane, lațuri, crâmpeie de cearșafuri, cari au servit toate, fie la spânzurare, fie la strangulare, în aproape toate cazurile de crimă sau sinucidere, autopsiate de Institutul Medico-Legal, în ultimii cincizeci de ani.

IML la 1900

înlesni un avort; întâlnim tot aici sarcini extrauterine, precum și sarcini gemelare.

Sunt zurbagii, firi impulsive, gata oricând să provoace vărsări de sânge. Și constatăm urmele: leziuni făcute pe craniu sau alte organe, de corpuri contondente sau atâtea și atâtea instrumente înțepătoare sau tăioase. Astfel, întâmpinăm o înșirare nesfârșită de crani cu leziuni de violență, fracturi, zdrobiri, produse de o cărămidă cu care victima a fost lovită în cap, sau de o secure... ruptura bășicii urinare prin lovirea cu picioarele pe pânțele, fractură cu înfundarea temporalului drept, prin topor, fractură cu înfundare prin lovirea cu un box; toate cu sfârșit tragic. E de remarcat măiestria cu care sunt reconstituite craniile, astfel ca atât omul de știință, cât și profanul, să-și poată da seama perfect de localizarea liniilor de fractură.

Inventivitatea celor sătui de mizeriile morale sau materiale ale vieții e infinită. Nici o unealtă nu li se pare de disprețuit. Minusculul briceag, oricât de minoră importanță îi atribuim noi, poate sluji și el la sfârșirea zilelor cu care ne-a blagoslovit Dumnezeu, cum ne-o dezvăluie aici rănile multiple perforate în regiunea precordială, datorite măruntiei lame. Nu e, însă, tot același lucru cu briciul, care are, în această privință, o superioritate, vai, nediscutabilă. Și nu e nevoie, pentru aceasta, să ne-o întărească laringele rănit de atât de tăioasa sculă a meșterului frizer, căci mulți din noi au o frică instinctivă de ea.

O planșă mare ne readuce în memorie senzaționala sinucidere a familiei Filipovici prin asfixiere cu oxid de carbon (mangal). Au fost,

atunci, secerate toate cele zece persoane câte compuneau familia: tatăl, mama, bunica, două fete și cinci băieți. Nu numai Capitala, dar întreaga țară a fost cutremurată de această zguduitoare solidaritate în moarte.

Altă planșă ne duce înapoi la sângeroasele zile ale războiului, când, în Septembrie 1916, avioanele inamice făceau mereu incursiuni deasupra Bucureștiului, în lunga recoltare de victime.

Deodată, ni se deschide o privește care face să ne credem în magazinul unui armurier: în bogat etalaj arme de foc, pistoale, revolve, carabine, puști de vânatoare, cari au servit la săvârșirea atâtor crime și sinucideri și aceasta numai în cursul celor peste o sută de ani de când își are ființă Institutul Medico-Legal. În direcția înlănțuire cu ele, o cantitate compactă de corpuri contondente: bastoane, ciomege, precum și instrumente tăioase: cuțite, pumnale, săbii, iatagane, securi, cărora li se datorează cele mai fioroase crime din București și județul Ilfov.

Sunt încă proaspete în amintirea tuturor agitațiilor produse de frământările din epoca de alegeri legislative și comunale. Câte capete sparte, câte încăierări cu deznodământ sângeros, câte căsnicii văduvite de susținătorii lor, câți copii rămași fără tată, pe urma acestor harte barbare, de cari nu profitau decât instigatorii! Dacă răsunetul lor s-a potolit, au rămas însă corpurile delict: un pumn de retele care se lăfăiesc, pântecoase, dar devenite obiecte moarte, ca niște reminiscențe ale faimoaselor perioade electorale.

În plină frăție cu ele, ciocanul lui Găetan ne evocă tentativa de crimă, care

a stârnit atâta vâlvă, comisă asupra doamnei Leonida și care i-a adus o osândă de opt ani închisoare, de care a fost în parte grațiat. Iar în imediata vecinătate ne privește poza lui Ion Dumitru, zis Jean Dumitriu, din trei poziții, autorul atentatului împotriva reputatului om de teatru Alexandru Davila, pe care dacă nu l-a omorât, l-a adus însă în stare de infirmitate, provocându-i o hemiplegie ce l-a ținut în fotoliul de paralizic până ce a trecut în lumea dreptilor. Atât cuțitul asasinului, cât și teaca, sunt încadrate într-o ramă, spre mai buna atenție. Pușca cu țeava scurtă a faimosului tâlhar Pipa, poreclit „Ucigașul cârciumarilor”, îi ține vrednică tovărășie.

Ne așteaptă iarăși o falangă de craniu, acestea prezentând leziuni făcute de proiectile de revolvere și puști, în cazuri de crime și sinucideri. Ca piesă interesantă, o colivie de lemn cu care hotărâutul sinucigaș și-a îmbrăcat capul, înțepenind de ea un revolver, cu scopul ca, în timpul descărcării, gloanțele să nu devieze, ci să-și atingă, nezdruincinate, obiectivul, care era creierul său. Pentru istoricul acestor dureroase evenimente de fiecare craniu este așezat revolverul care a provocat dezastrul. În succesiune logică, ni se învederează fragmente de piele de la cadavre cu diferite orificii și răni produse de proiectile.

Trei manechine cu vestminte omenești își deapănă mut povestea. Unul ne grăiește de romanul unui domn din societatea înaltă, care, fiind găsit în agonie și cu pieptul sângerat de un revolver, al cărui pat răsare, acum, din buzunarul de sus al vestonului, a bânguit, în delir, numele unei femei. În primul moment, sub impresia, covârșitoare a acestui amănunt, ipoteza

a inclinat spre o crimă, indicând ca făptașă pe numita doamnă. Și cu siguranță că s'ar fi săvârșit o eroare judiciară dacă examenul medicului legist n-ar fi înlăturat-o prin constatarea că orificiile surtucului, vestei și cămășii, în punctul unde era rana, coincid în poziția pe care o are cineva când își răpește singur firul vieții. Aceeași concluzie a evidențiat faptul sinuciderii și la studentul ale cărui haine sunt agățate de al doilea manechin, precum și la țaranul pe care vrea să-l reprezinte al treilea manechin. Din tot acest complex s-a extras o ipoteză: importanța hainelor pentru determinarea poziției victimei și a traiectului gloanțului, în caz de crimă.

Studiul osemintelor poate fi un aport pretios la descoperirea crimelor. În albia râului Dâmbovița s-a găsit un schelet și, alături de el, un topor și o pereche de opinci. Investigațiile ce s-au întreprins, după examinarea oaselor, au ajutat la descoperirea unei crime săvârșite cu șapte ani mai înainte. În aceeași ordine de idei, o femeie și-a ucis părinții, i-a ciopârțit și i-a ars. Niște oase, găsite pe o vatră, lângă un munte, au îndemnat parchetul de Câmpulung-Bucovia, de care ținea regiunea respectivă, să le trimită Institutului Medico-Legal, spre identificare. Analiza a conchis că sunt oase de om. Instrucția pornită a scos la iveală criminala, care, judecată, a fost condamnată la muncă silnică pe viață.

Pe toate drumurile circulă, îndeosebi, țigănci cu copilași în brațe, căutând, prin ei, să suscite mila trecătorilor. Dar iată și scheletul unui copil de țigan, schingiuit de însuși părinții săi, cari, în monstruosul scop de a-l betegi și a-l pune, astfel, în

posibilitate să cerșească, i-au îndoit oasele de la picioare, schilodindu-l. Nenorocitul, însă, nu și-a putut îndeplini mult timp „misiunea“ la care-l osândiseră aceste fiare, căci s-a stins curând.

Ca o curiozitate de natură legală, sunt păstrate, în vitrina din mijlocul sălii, teancuri de monede false: bancnote cu duimul, de o mie, cinci sute și douăzeci de lei (vechi acestea), dintre cari unele de o imitație de abilitate uluitoare. Mă holbam la ele, examinându-le scrupulos, și nu-mi venea să cred că sunt false; nenumărate oale de tuciu sunt ticsite cu bani metalici, unii cu aromă autentică, alții de dată recentă. Tipare, pietre litografice, clești, piese variate aparținând mașinilor de falsificat ... nu lipsește nimic care să ne introducă în misterul acestei infracțiuni, care constituie, și ea, o crimă, în felul ei: atentează la buzunarul nostru.

Fotografia sălii de tir, unde a avut loc duelul dintre Georges Lahovary, fostul director al ziarului „L'Independance Roumaine“, și bărbatul politic Nicolae Filipescu, ne duce cu atâția ani înapoi, trezindu-ne melancoliile caracteristice declinului vârstei. Fusesse, pe atunci (1897), prim-procuror C. Sărățeanu, care avu înalta cinste să ocupe mai târziu scaunul de Regent, iar judecător de instrucție dl. Th. Vasiliu, tatăl actualului subdirector al Institutului Medico-Legal. Tot acum se cuvine să pomenim și de măștile lui Ion G. Duca, profesor dr. Gh. Marinescu și Octavian Goga, trimise la Institut spre comemorare eternă.

Dacă n-am obosit încă și urcăm scara în spirală, spre galerii, înaintăm, nu numai pe lângă o șerpuire de obiecte specifice borfașilor: chei și șperacle,

precum și oarecare divertismente fabricate în penitenciare, de deținuți, pentru distracția lor, cărți de joc, zaruri, table, și unele măriri fotografice după câteva piese de expertize grafice celebre făcute de prof. Ștefan Minovici: afacerea testamentului prințului Gr. M. Sturdza (Beizadea-Vițel), precum și cea a testamentului bogătașului Tache Anastasiu, dar și printr-o aluviune de schelete, de toate vârstele și de ambele sexe, fiecare cu particularitățile sale, și, printre ele, fălindu-se, un cadavru mumificat înainte de primul război mondial de Mina Minovici, al unui bătrân cerșetor, plin de orgoliu că n-a rămas numai osul de el, ci carnea îi stă încă – și-i va sta secole.

Accastă scurtă descriere a colecției de anatomie-patologică și medicină-legală realizată în numai 50 de ani de doctorii Mina și Nicolae Minovici (și alimentată continuu de atunci de medicii legiști ai Morgii), vine să evidențieze relevanța unui muzeu al nocturnului social, care să umanizeze părți ale istoriei private ce se manifestă dureros și violent în spațiul public. Și aceasta pentru că nu a existat o comunicare coerentă între public și privat, între oficiali și cetățeni, între puternic și cel slab, între patron și slujbaș, între omul cultivat și omul simplu, între părinte și copil, etc., fapt care a determinat adesea un dialog sincopat între noi și propria conștiință. Cum acest tip de comunicare continuă să fie deficitară, și cum istoria nocturnului uman și social este la fel de veche precum istoria umană, colecția dr. Mina și Nicolae Minovici poate fi începutul de constituire a unui muzeu al nocturnului, al cărui demers să fie de antropologie urbană.

Prezenta colecție se află în custodia I.N.M.L. „prof. dr. Mina Minovici”, care și-a manifestat interesul pentru proiect. Sunt peste 4000 de piese, unice în felul lor. Un tatuaj de la 1870 poate fi o piesă catalogată în tezaurul național, nu pentru că imaginile nu sunt repetabile într-un astfel de caz. Ci pentru că acel tatuaj reprezintă o modă vestimentară de la periferia lumii urbane, detalii de coafură feminină, și un model de intimitate dorită sau visată, la care trupul participă în mod direct și pe care fotografia sau gravura artiștilor plastici nu o poate cuprinde.

Rolul social al unui astfel de muzeu nu numai acela de a lumina tenebrele istoriei – ar fi unic în Europa – ci ar umaniza această latură aparent sumbră iar prin cunoașterea ei umanizată ar îndepărta prin cunoaștere tinerele generații precum și cele viitoare de la sincopile în comunicare, comportament, preocupări.

Supun opiniei lumii muzeale și factorilor decizionali în domeniu acest proiect muzeal și cultural deopotrivă și îi invit să-și trimită opiniile pe adresa *Revistei muzeelor*.